

Vanja Kaluderčič

»Če na podlagi preteklega leta lahko nekaj sklenemo, je to dejstvo, da kino potrebujemo bolj kot kadarkoli prej.«

PETRA METERC

Pogovor z novo direktorico mednarodnega filmskega festivala v Rotterdamu, Vanjo Kaluderčič, ob jubilejni 50. izdaji festivala, ki je februarja zaradi pandemijskega stanja potekal na spletu, junija pa se bo v Rotterdamu deloma odvijal tudi v živo.

Mesto direktorice Mednarodnega filmskega festivala v Rotterdamu ste prevzeli v letu, ki je glede filmskih festivalov spremenilo vse. Kakšne so bile vaše prve misli, ko je postalo jasno, da bo festival težko načrtovati v živo?

Nikoli si niti v sanjah nisem mogla predstavljati, da bom direktorica prve spletne izdaje rotterdamškega festivala! Meseci pred festivalom so bili za vso ekipo pravzaprav izjemno burni, okoliščine v zvezi s covid-19, pa tudi omejitve za boj proti pandemiji so se nenehno spreminjale. Premišljevali smo o veliko različnih scenarijih, preden smo prišli do odločitve, da si to edicijo festivala zamislimo popolnoma na novo. Od marca

lansko leto smo (na spletu) sedeli skupaj in se z ekipo pogovarjali, da bi ugotovili, kaj so možne poti in rešitve za organizacijo festivala v teh pogojih.

Da bo petdeseta izdaja IFFR hibridna različica, je bilo jasno že zelo zgodaj, enostavno zato, ker bi bila odločitev za fizično izdajo tvegan napor s potencialno zelo omejenim dosegom občinstva. V kinodvoranah na Nizozemskem je bilo v zadnjih 12 mesecih dovoljeno največ

30 ljudi na projekcijo, ko so bile te sploh odprte, zato se, če bi izključili možnost spletnih projekcij, ne bi mogli niti približati 340.000 zabeleženim obiskom prejšnje izdaje festivala. Ko je nizozemska vlada oktobra napovedala novo zapiranje države (ki je skupaj s policijsko uro še vedno v veljavi), kar pomeni, da so se morali kinematografi spet zapreti, smo občutili veliko obžalovanje, ker smo vedeli, da ne bomo mogli pozdraviti občinstva v Rotterdamu in si skupaj ogledati filmov na velikem platnu. Hkrati pa smo začutili tudi olajšanje, saj smo že zgodaj začeli s pripravami na spletne aktivnosti in smo končno imeli bolj jasen pogled na to, kakšno različico festivala pravzaprav sploh načrtujemo.

Katere so bile najtežje odločitve glede prilagajanja festivala spletni različici?

Poostrene vladne omejitve so nas prisilile, da smo pripravili drugačen osnovni zaris festivala, s čimer smo želeli zagotoviti, da še vedno kar najbolje služimo

vsem ključnim akterjem: filmskim ustvarjalcem, občinstvu in industriji.

Najtežja odločitev je bila tista, ki smo jo sprejeli oktobra lani, ko smo se odločili razširiti 50. izdajo na večdelni hibridni dogodek, ki traja kar pet mesecev. Prvič, da bi se izognili tveganjem (na primer v primeru popolnega zaprtja države), in drugič, ker smo si s tem zagotovili, da se bomo lahko osredotočili na vsak izbrani film in na ključne skupine, ki se ga tičejo. Ni se nam zdelo smiselno predvajati na stotine filmov, ne da bi filmski ustvarjalci lahko pripotovali v Rotterdam. In enako pomembno dejstvo, ki smo ga morali upoštevati, je, da občinstvo na spletu preprosto ne gleda enake količine filmov v primerjavi s fizičnim obiskom festivala.

V tem procesu smo se morali odločiti, kdaj naj bo predstavljena katera programska sekcija. Odločili smo se, da bomo 50. izdajo začeli z našimi najpomembnejšimi filmi v tekmovalnih sekcijah (Tiger Competition, Ammodo Tiger Short Competition and Big Screen Competition) ter izborom t. i. predpremier. Prav te sekcije imajo največ koristi od premiere na našem običajnem mestu in na festivalskem koledarju februarja, ko so vse oči industrije in medijev uprte v Rotterdam. Naše netekmovalne programe, kot so Harbour, Bright Future, Cinema Regained in poseben jubilejni program, smo se odločili predstaviti junija (ki je prvotni mesec prve izdaje festivala leta 1972). Do takrat se bodo razmere, upamo, izboljšale, tako da bomo lahko v Rotterdamu spet pozdravili večje občinstvo in skupaj z njim uživali v filmih na velikem platnu.

Ali ste dejstvo, da bo občinstvo gledalo filme doma, na svojih ekranih, upoštevali pri sami izbiri filmov? Ste imeli kakšne

pogovore ali premisleke o tem, kakšni filmi morda ne bodo dobro sprejeti pri občinstvu doma ali pa ste se držali svojih običajnih kriterijev?

Če sem iskrena, niti malo. Tudi preprosto zato, ker je nemogoče napovedati, kako natančno bo občinstvo gledalo filme v svojih domovih: nekateri imajo doma projektorje in zvočne sisteme, ki so pravzaprav zasebne kinodvorane v dnevnih sobah, našli pa se bodo tudi tisti, ki bodo filme gledali na svojih prenosnikih ali tablicah.

Precej nepopustljivi smo bili pri obveščanju občinstva, da je najprimernejši način gledanja filmov na našem festivalu takšen, da izklopijo telefone in da vsak film gledajo neprekinjeno. Največja slabost spletnega festivala, poleg tega da očitno manjka izkušnja skupnega ogleda filma na velikem platnu, je skušnjava, da nas zamoti kaj drugega. Med gledanjem filma je tako enostavno preprosto odpreti drug zavitek v brskalniku ali pa med ogledom pomivati posodo. Mnogo težje je, če se tako rekoč popolnoma potopimo v festival, kar velja tako za občinstvo kot tudi za profesionalce v industriji.

Da bi se temu izognili, smo skušali čim bolj poustvariti festivalsko vzdušje. Člani občinstva so se lahko na primer pridružili spletni projekciji 20 minut pred začetkom, da bi klepetali z drugimi filmofili in si izmenjevali nasvete glede filmov, tako kot se to dogaja med čakanjem na začetek projekcije pred vstopom v kinodvorano. Tudi pogovore z avtorji smo za večino filmov organizirali takoj po spletnih premierah, da bi olajšali neposredno interakcijo med filmskimi ustvarjalci in občinstvom, tako kot na običajnem fizičnem festivalu.

Kako je pandemija vplivala na obseg filmov, med katerimi so lahko izbirali

vaši programerji, da bi sestavili selekcije – glede na to, da številnih filmov leta 2020 ni bilo mogoče dokončati? Filmska produkcija je bila v nekaterih državah dobesedno ustavljena za več kot leto dni. Ali pričakujete, da bo upadanje števila posnetih filmov trajalo naslednjih nekaj let?

Število filmov, ki so jih ustvarjalci prijavi letos, je bilo skoraj enako kot prejšnje leto. Brez dvoma še veliko filmov išče pravo platformo. Tudi v teh nemogočih okoliščinah umetniki še vedno najdejo poti, kako pogumno in energično ustvarjati filme, na kakršen koli način že.

Glavni izziv za filmske ustvarjalce je zdaj drugačen, mislim, da ima več opraviti s tem, kako poskrbeti, da bodo filmi dobili primerno pozornost in občinstvo. Kako naj poskrbimo, da za te filme ustvarimo primeren trenutek za premiero, tudi če filmski ustvarjalec ne more biti fizično prisoten in projekcije potekajo na spletu?

Za festivale po vsem svetu, vključno z IFFR, je pomembna vloga, ki jo moramo odigrati, ta, da se pogovarjamo neposredno s filmskimi ustvarjalci in ugotovimo, kako jih lahko najboljše podpremo ter z vsemi razpoložljivimi sredstvi ustvarimo pravi trenutek za premiero njihovih filmov in za pogovor o njih.

Šele čas bo pokazal, kako bo covid-19 vplival na filmsko produkcijo v prihodnjih letih, vendar pa je to panoga, znana po svoji odpornosti, in prepričana sem, da si bo v celoti opomogla.

Kako so se izpolnila vaša pričakovanja glede spletne različice, zdaj ko je festivala konec? Kaj si želite, da bi lahko storili drugače, in na kaj se je občinstvo najbolje odzvalo?

Letošnji glavni cilj je bil, da festival izvedemo tudi sredi pandemije. Tik pred

začetkom smo bili najbolj na trnih prvič glede tega, ali bomo lahko izvedli vse načrtovano, kot smo si zamislili, in drugič, ali bodo občinstvo, filmski ustvarjalci, industrija in mediji sprejeli to popolnoma preoblikovano obliko festivala. Vesela sem, da se je prvo poglavje 50. edicije izšlo tako. Izkušnje, ki smo jih ponudili občinstvu, filmskim ustvarjalcem in industriji, so bile sicer drugačne od običajne izdaje IFFR, vendar nikakor niso bile okrnjene.

Odziv občinstva je bil zares dober in prek digitalnega vmesnika, ki smo ga ustvarili, smo odzive lahko dobili takoj. Člani občinstva so svoje misli o filmu delili prek klepetalnice na strani filma. Ustvarili smo tudi novo dinamiko s filmskimi ustvarjalci. Na fizičnem festivalu se na kratko srečate in nato vrnete v vrvež preostalega festivala. Zdaj smo imeli že od decembra namenske sestanke z vsakim režiserjem posebej in tudi med samimi filmskimi ustvarjalci, da so se ti lahko spoznali. Te povezave se zdijo nekoliko globlje. Enako velja za povezavo med filmskimi ustvarjalci in občinstvom, ki takoj postane bolj osebna, preprosto zato, ker režiser na vprašanja občinstva odgovarja v živo iz svoje dnevne sobe (vključno s filmarji, kot je Kelly Reichardt).

Skratka, mislim, da nam je uspelo iz teh projekcij narediti dogodke, četudi so se odvijali v spletnem prostoru.

Kaj bi naredili drugače? To bi bila vsekakor priprava predstavitev. Postavili smo začasne televizijske studie za tiskovne konference, industrijske pogovore in pogovorne oddaje. Na rednem festivalu bi imel vsak dogodek občinstvo, zdaj pa smo bili pred kamero samo mi. Tako smo se mnogi nenadoma morali preleviti v televizijske voditelje, kar je nekoliko grozljiva

izkušnja! Če pomislim za nazaj, bi verjetno morali opraviti nekaj delavnic, da bi se vsi vpleteni počutili nekoliko bolj sproščene z več kamerami, usmerjenimi vanje.

Pred pandemijo je bila v pogovorih o festivalih in na samih festivalih pogosta tema o spreminjanju občinstva zaradi priljubljenih spletnih pretočnih platform in o njihovem vplivu na filmsko industrijo. Tudi IFFR ima že nekaj časa svojo spletno platformo – IFFR Unleashed. Kako mislite, da so se mnenja o tovrstnih platformah v zadnjem letu spremenila, saj smo se morali o njih vsi nekaj naučiti? Se je pogovor o spletnem gledanju filmov na nek način premaknil naprej?

Spremembe v tej industriji so bile v preteklosti pogosto sprejete kritično. Ne glede na to, ali je šlo za uvedbo VHS ali DVD nosilcev ali spletnih platform v zadnjih letih. V preteklem letu je bila vsa industrija postavljena pod velik pritisk; spremembe, ki bi običajno trajale več let, se zdaj hitro razvijajo in izvajajo. Najpomembnejša sprememba je, koliko nas je bilo prisiljenih razmišljati zunaj obstoječih meja. Če bi se ta pandemija zgodila deset let prej, se filmski festivali (vključno z IFFR) ne bi mogli popolnoma preusmeriti na splet. Lahko bi rekli, da so spletne storitve v zadnjih letih dejansko utrle pot, da so bili tako občinstvo kot imetniki pravic pripravljeni sprejeti dostopnost filmov na spletu.

Upam, da se bo v pogovorih o spletnih platformah premaknilo to, da ne bodo več označene za potencialni konec kinematografov in obiskovanja kinodvoran. So komplementarni načini uživanja v odličnih filmih in hranijo isti ekosistem.

Prihodnost je v nadaljnjih sinergijah med posameznimi interesnimi

skupinami v industriji, vključno s kinematografi in pretočnimi storitvami. Na Nizozemskem so v zadnjih letih že naredili prve korake, da bi neodvisni kinematografi filme ponujali na svojih spletnih mestih.

Kako vidite idealne festivale prihodnosti, če bodo prireditve v živo še naprej omejene? Mislite, da se bodo festivali vrnili na svoje »stare poti«, če bo to mogoče?

Zadnjih dvanajst mesecev je marsikoga med nami prisililo, da povsem zavržemo obstoječe vzorce in premislimo, kaj je festival lahko in kakšen bi moral biti, ne samo v času pandemije, ampak tudi pozneje. Lahko bi rekli, da se je odprl prostor za raziskovanje in razvoj festivalov po vsem svetu, za preizkušanje elementov, ki presegajo naše sedanje pristojnosti. Spremembe in nove dejavnosti, ki bi običajno zahtevale več let za raziskave in načrtovanje, je bilo treba konceptualizirati in izvajati praktično hkrati.

Čeprav je razlog za pospešitev tega miselnega procesa trenutno bolj žalostne narave, je tudi zelo razburljiv in spodbuja ustvarjalnost. To bo nekaj, kar nam bo koristilo še dolgo potem, ko bomo vso to situacijo pustili za seboj.

Verjamem, da imajo več možnosti za uspeh tisti eksperimenti, pri katerih se bomo zavestno odločili, da že vnaprej določenih dejavnosti ne bomo preprosto prevedli v spletni prostor. Predvidevam, da bodo bolj uspešne tiste festivalske pobude, ki se osredotočajo na nove komplementarne načine in oblike, ki bodo služile filmski skupnosti, partnerjem in občinstvu. Zdi se mi malo verjetno, da bi se v celoti vrnili na »stare poti«, mnogi od nas se bomo veliko naučili in orodja iz tega obdobja uporabili za oblikovanje prihodnjih festivalskih edicij.

Ali razmišljate o hibridnih verzijah rotterdamskega festivala v prihodnosti?

IFFR ima dolgo tradicijo vpeljevanja inovacij in festival se je v zadnjih letih do neke mere že seznanil s hibridnimi dejavnostmi. Med drugim tudi prek lastne pretočne platforme IFFR Unleashed in s pobudami, kot so sate-litske projekcije v kinematografih po svetu, pa tudi na spletnih platformah festivala v živo. To je na nek način pripravilo ekipo, da je lahko razmišljala onkraj okvirov in preizkušala nove stvari.

Ta popolnoma hibridna edicija nam bo omogočila veliko vpogledov v delovanje v spletnem prostoru, pokazala pa bo tudi, kar je enako pomembno, kaj na digitalnem področju sploh ne deluje. Ta spoznanja in podatki nam bodo nedvomno zagotovili prihodnje gradnike, ki bodo pomagali oblikovati IFFR v prihodnjih letih.

Rada pa bi vseeno poudarila, da je tisto, kar je in kar bo vedno ostalo v središču IFFR, fizični festival. Če na podlagi preteklega leta lahko nekaj sklenemo, je to dejstvo, da kino

potrebujemo bolj kot kadar koli prej in da je izkušnja skupnega ogleda filma na velikem platnu nenadomestljiva.

Rotterdamski filmski festival praznuje 50. edicijo. Katere so glavne usmeritve ali fokusi, za katere želite, da jim festival sledi v prihodnosti?

Imamo veliko srečo, da smo v dobrem izhodiščnem položaju, zato bi se rada osredotočila na nadaljnje izboljšanje našega trenutnega položaja, ne da bi pri tem izgubili temeljne vrednote festivala: biti vezno tkivo, ki je kot dogodek, na katerem se ljudje družijo, znan po svoji toplini in intimnosti.

Ključne prednostne naloge pred pandemijo so bile zame prilagoditev programskih sekcij, natančneje: poenostavitev celotne programske strukture, da bi tako strokovnjakom kot občinstvu zagotovili večjo jasnost in preprečili, da se v obsegu našega festivalskega programa izgubijo. Vesela sem, da smo skupaj z ekipo uspeli uvesti te spremembe, vključno z zasidranjem festivala na naših glavnih tekmovalnih sekcijah, tako da so postale večje, z uvedbo nove

sekcije Harbour ter preoblikovanjem programa Cinema Regained.

Nekatere osrednje točke, ki sem si jih zamislila za prihodnja leta, so okrepljena letoletna prisotnost, postavitev raziskav in razvoja bolj v središče naših odločitev ter izboljšanje dosega občinstva. Natančneje: kako porušiti določene zidove ter v našem pristopu do občinstva postati bolj vključujoči, in še posebej, kako doseči mlajše občinstvo? Zaradi sedanjih okoliščin smo nekatere od teh procesov že začeli, saj so nenadoma postali bistveni za letošnji festival. Pomislite na primer na razširitev festivala s februarja na junij, zaradi česar je letoletna prisotnost veliko bolj otipljiva.

Trenutno smo še najbolj radovedni glede tega, da vidimo, kako se bo vsak od teh eksperimentov iztekel in kako bodo odmevali med tistimi, ki so vanje vključeni. Upam, da se bomo iz tega leta naučili nekaj pomembnih lekcij in jih še naprej razvijali, da bodo festivalske izkušnje čim bolj koristne tako za filmske ustvarjalce in člane industrije kot tudi za občinstvo. ■